

"Vízügyi" múzeumok Angliában

Sohasem jó az, ha valaki egyedül érzi-tudja magát a világon; vagy beleőrül, vagy arányérzékét veszti. Igaz lehet ez egy múzeumre is, hiszen nem jó az, ha egy közgyűjtemény semmi hasonlóhoz nem mérheti magát-munkáját-helyét a tudományos-ismeretterjesztő világban.

Nagyon örültünk hát, amikor megtudtuk, van még hozzánk hasonló intézmény, Angliában. (Nota bene: Ők ugyanezért, ugyanígy voltak ezzel... .) Nem volt egyik Intézmény számára sem kérdéses: előbb-utóbb találkozunk kell, megismerni egymás céljait, eredményeit, gondjait, magyarul: hogy tanuljunk egymástól.

Számunkra, a Vízügyi Múzeum munkatársainak adódott elsőként a lehetőség az utazásra Londonba, majd onnan Henley on Thames-be, a Temze parti hajózási és folyómúzeumba (River and Rowing Museum). Hogy mi mentünk elsőként, annak egy nagyon fontos oka volt: Henley-ben tavaly nyitották meg a Múzeumot, új épületben új kiállítással. Az 1998 novemberi ünnepség díszvendége a királynő volt, Ő avatta fel az új intézményt.

Hogy miért pont Ő, és miért éppen Henley-ben van ez az érdekes múzeum, arra ott, a helyszínen kaptunk választ: itt, ebben a Londontól 50 kilométerre, a windsori királyi kastélytól pedig csupán "egy ugrásra" lévő kisvárosban rendezik meg évről évre 1818. óta - tehát immár 180 éve - a királyi regattát, azaz a díszes hajós felvonulást. A hagyományokra oly érzékeny és azokat közzismerten tisztelő angoloknak a királyi gesztus olyan invitáció volt, ami azóta is érezteti hatását a múzeum életében: a kisváros megbecsülése, az üzleti élet bizalma és kitüntető figyelme szinte tapintható az ottani hétköznapiakban.

A Temzén ma is ugyanazok a kis fakapus zsilipek működnek, amelyeket még jó kétszáz-kétszázötven éve építettek az elődök. A mi gátóreinknek megfelelő zsilipőrök kézzel nyitják-zárják a fa-zsiliptáblákat, ha egy-egy kirándulóhajó, vagy jacht érkezik. Régesrégén persze nem ezeknek, hanem az gyárakat nyersanyaggal ellátó teherhajóknak építették ki Anglia-szerte folyóikat s a hozzájuk csatlakozó a csatornákat. Manapság már nem úznak errefelé nagy nyersanyagigényű iparokat - a jólét jachtjai és az alkalmi fuvarok maradtak, és természetesen a zsilipek.

A Temze múzeuma

A *River and Rowing Museum* - vendéglátóink - épülete természetesen a Temze partján áll. (Dehogyan természetes! Hiszen a Duna Múzeum - a Magyar Vízügyi Múzeum nincs a Duna-parton, hanem Esztergom belvárosában, egy most szépülő barokk palotában - de ez egy másik történet...) Kisváros, vasúti szárnyvonal-végállomás. Kell-e mondani: mindenütt zöld, parkok, füves foci-és tenispályák, az egész egy nagy angolkert.

Ahogy a "legújabb-kori" kiállításokon manapság szokás, nagy interaktív terembe érünk elsőként. Itt játszhatnak a kicsik, ismerekedhetnek szintén játékos formában a folyó és az evezés rejtjelmeivel a nagyobbak - és válhatnak újra gyermekké a még

nagyobbak. Egyszerű, mégis minden szó nélkül elmondja az evezős csónak minden gondját az a szimulátor, amelybe beleülve ide-oda billeg velünk a csónak, s minden pillanatban átélhetjük az azonnali vízbe borulás érzését. A függőhidat és lánchidat kis maketten építhetjük össze magunk is, majd megismerkedhetünk a kisváros, Henley látivalóival - egy videofilmel összekötött városmaketten.

Az emeleti kiállításra érve elsőként a sok hosszú evezős hajó tűnik fel, hol a plafon alól befüggesztve, hol a lábunknál nyugszanak. Ám nem itt kezdődik az evezés története: az ókori evzős gályákat is megidézik Henley-ben. Akár be is ülhetünk "rabszolgának" és húzhatjuk a lapátokat... . Az evezős hajók típusainak fejlődését még értjük, de meglep bennünket, hogy mekkora szerepe van a dologban az evező anyagának (súlyának és rugalmasságának); ezekre mindre rávilágít a kiállítás. Azután ismét beülhetünk magunk is az evezők mögé: a fix és görgő üléses hajtás különbözőségét tapasztalhatjuk meg saját karunk erejével, majd kipróbálhatjuk, tudunk-e négyen a kormányos vezényszavára egyszerre evezni - tanulságos volt mindkettő. A sporthajózás történeti kiállítás végén Nagy Britannia olimpiai érmes evezősei mondják el gondolataikat a vízisportról - ki-ki választhat a hírességek közül kedve szerint.

A Temze-történeti kiállításához a folyóban élő halak preparátumainak termén vezet át az út. Itt is játszhatunk: hal formájú kitömött textilbábokat emelhetünk, hogy megtudjuk: milyen pontosan tudnánk megbecsülni az általunk kifogott hal súlyát? Itt azért megállunk egy pillanatra: a halpreparátumok művészi kivitele lenyűgöző, biedermeier ihletésű dobozkáikban a halak szinte élnek!

A Temze kiállítás előtt kis pihenő, ahol a látogatók a folyóról szóló verseket, zenéket hallgathatják, megint csak ki-ki tetszés szerint. Nem kell ehhez sok, csak némi technika és persze sok-sok figyelmesség. Ezután hagyományos "vitruines" kiállítás következik, amelyet szintén nagy figyelemmel nézünk. Itt láthatjuk a henley-i regatta hagyományát, a folyó szabályozásának történeti alakulását, az ezzel együtt haladó hajózás fejlődését. és sok minden mást a egészen a folyó nemrég átadott tengeri árvízkapujáig.

Még egy különálló kiállítási rész ezután: a városka, Henley on Thames története. Érthetően ez a leglátványosabb és tárgygazdagabb bemutató.

Itteni befejezésül még egy apróság: nem tudtuk, hogy ülnünk kellene, mikor arra a kérdésünkre vártuk a választ, mennyibe került ez a kiállítás. A felelet egyszerű volt: kétfélmillió fontba, azaz *nyolcszázmillió* forintba.

A tudomány múzeumai

Furcsa dolog belépni egy nagyon nagy intézmény kapuján; mit tanulhatunk mi azoktól, akik milliárdokkal gazdálkodhatnak, akiknek a gyűjteménye nem huszonöt éves, mint a miénk, de kétszázötven, akik háztömbnyi óriás-épületeiket lakják? A nagy attrakciókra - belépőként mozgólépcsővel utazni a Föld "izzó" magmáján át, vagy egy egész szerszámgépgyár összes gépét szíjhajtányokkal mozgásban tartó hatalmas gőzgépet működtetni - úgysem vagyunk képesek, akkor meg minek? Tanulni azért ilyen helyen is lehet: a londoni Science Museum és Natural History

Museum olyannyira egymás szomszédai, hogy átsétálhatunk az egyikből a másikba. Az előbbiben a műszaki kultúra emlékei a másikban a természet csodái várják a látogatókat. Meglepő, de ezek a nagy intézmények kevésbé keresik a nézők kegyeit, mint a korábban taglalt Henley-i múzeum. Ezekben a kiállítások (mert sok van) egy része már elöregedett, vagy legalábbis korszerűtlen. Az viszont, amit mostanság készítettek, világszínvonalú (ho legyen az, ha nem itt?). A Science Múzeum a világ egyik legnagyobb műszaki múzeumaként őrzi és bemutatja a műszaki fejlődés évszázadait. Csak csodálkozunk azokon a makettekben, amelyek az egykori gőzgép-típusokról, újításokról és találmányokról készültek - egykoron. Mert hogy az ottani szabadalmi hivatalba csakis működő makettel adhatták be új termékeiket a gyártók, megvetve ezzel az alapját a mai hatalmas gyűjteménynek. (Ha kisebb méretekben is de megvolt ez Magyarországon is, ám az 1941-42-ben Kassára került Műszaki Múzeum anyagha a háború után nem került haza...) A Science Museum nagy vívmánya, hogy szisztematikusan gyűjti a *ma* tárgyait (amelyekből majd a mai kor emlékei lesznek); ennek köszönhető, hogy a *háztartási eszközök* kiállításán végignézhetjük mindennapi tárgyaink fejlődését a vasalótól a wc-n és hűtőgépen át a tűzhelyekig, hi-fi tornyokig.

A Science Museum "nagy dobása" mégsem ez, hanem a legkisebb gyerekeket "elvarázsoló" vizes játszószoza. A rengeteg ötlettel létrehozott térben a kicsik belépéskor műanyag köpenykét kapnak, hogy legalább teljesen át ne ázzanak. Mert a megázás biztos: a megállás nélkül csörgedező vizet ugyanis duzzaszthatják, pumpálhatják, kis műanyag hajócskákat úsztathatnak, kerekeket hajthatnak meg, és lehetne sorolni sokáig. Az önfelelt játszózás a múzeumba szoktatja az ovodásokat, és ez már elég! (Vannak még kisebbek is: egy-egy kijelölt helyen pelenkázó, gyermekmosdató áll az apuká-anyukák rendelkezésére. Itt természetesen puha padlószőnyeg - és kristálytisztá! - a padlóburkolat, ahol fel-alá mászkálnak négykézláb a már arra érdemesek.)

A Föld belsejének erejét nem csak a bejáratnál mozgólépcsőnél tapasztaljuk meg, hanem a földrengést is "átélhetjük": egy kis japán üzlet zárt láncú videofelvevője rögzítette a néhány évvel ezelőtti esemény tragikus perceit, mikor felüljárók, felhőkarcolók omlottak kártyavárként össze. Ennek a kis boltban a polcai között járhatunk, s csakúgy, mint ott-akkor, s egyszer csak megindul alattunk a Föld.

Amiben a nagy múzeumok szinte megegyeznek a kisebbekkel, az a *Museumshopok* rendkívül gazdag kínálata. Könyvek, munkafüzetek, kisebbeknek kifestők, puzzle-ok, videofilmek, CD-ROMok, képeslapok minden mennyiségben, de széles a kínálat játékokból, pólókból, esernyőkből és sajátos emléktárgyakból is. A múzeum boltjában vásárolni a kimondott drágaság ellenére sikk, nagy is a forgalom mindenütt. Külön fejezet a műtárgymásolatoké. Ezek természetesen múzeumonként változnak, mindenhol a saját tárgyaik másolatait kínálják, rendkívüli változatosságot nyújtva ezzel. Megtalálhatók a korabeli távcsövek, mikroszkópok, fegyverek, páncélatok hasonmásai, térképek reprintjei, porcelánok és üvegek, fatárgyak sorakoznak a kínálatban. A tárgyak mívesek és ízlésesek, így szívesen veszik őket.

London város múzeumában láttuk a legintenzívebb múzeumpedagógusi munkát. A kisiskolások kis csoportokba verődve a szokás szerinti nagy ricsajjal járták a

termeket, időnként meg-megtorpanva valamelyik vitrin, vagy enteriőr előtt. Itt a számos múzeumpedagógus magyarázatát hallghatták, vagy a szőnyegpadlón hason fekve írtak-rajzoltak munkafüzetükbe. A feltűnő mindenképpen az volt, milyen sok tanár, vagy múzeológus foglalkozott az ifjakkal. Nem is csoda, hiszen a legfontosabb a felnövő generációk nevelése, őket lehet a múzeumok sajátos eszközeivel a történelem, a tárgyi kultúra tiszteletére szoktatni.

A hajócsatornák múzeuma

A londoni szállodánk utcájában közlekedő autóbusz szinte az egész várost végigjárta, éltünk hát az alkalommal, hogy emeletére felkapaszkodva kiránduljunk egyet a külvárosba is. Nem volt az irány véletlen, hiszen a Regent's Canalt, a Bridgewater herceg által épített mesterséges hajócsatornát szerettük volna látni. A csatorna környezete tipikus iparvidék - volt. Klinkertégla épületek, üzemcsarnokok sorakoznak végeláthatatlan sorban mindkét partján. Manapság ezekben irodák, raktárak vannak, a nyersanyag- és energiaigényes (no meg környezetszennyező!) ipar már kiszorult innen. Az immár 180 éves csatornára mégis büszkék a londoniak; múzeuma is van. A Canal Museum a csatorna egyik dokkja partján, egy volt ipari épületben van. A bejáratnál kiérdemesült hajógépész pipázgat, ő az egyszemélyes teremőri szolgálat. A forgalom errefelé nem nagy, a túristák útvonalaitól nagyon messze esik a Regent's Canal menti hajdani külváros. Megismerkedhetünk itt a viziút építésének történetével, azzal, hogyan generálta ez London külvárosainak kiépülését, s hogy a hajón való szállítás hasznának felismerésével hogyan sűrűsödött be hálózattá ez a csatornarendszer. Itt tudtuk meg, hogy a csatorna tette lehetővé az első *jégkrémgyár*, az olasz Carlo Gatti üzeme felépültét is, hiszen a Norvégiából (!) az óceánon, majd a Temzén idáig hozott jéghegyeket a csatornán vitték tovább az üzemekig.

A londoni azonban nem az egyetlen ilyen hajócsatorna múzeum az országban. Hát persze, hiszen a hagyományaikra oly büszke angolok nem szívesen rombolták le máshol sem a pillanatnyilag fölöslegessé vált, útban lévő épületeket, zsilipeket. A szerteágazó csatornarendszer kiépülte jó megélhetést, gazdagodást hozott az egykori embereknek, így utódaik is megbecsülik a ma is meglévő emlékeket. Stoke Bruerne és Foxton múzeumait szívesen keresik fel a túristák, ezt az mutatja, hogy a kis múzeumok mellé már éttermek, szállodák is települtek (természetesen ezeken a helyeken sétahajózásra is elviszik a látogatókat. Foxtonban például a kis bárkákat lovak húzzák a tíz kapuból álló zsilipsoros hajóúton.).

Jó, hogy vannak ilyen múzeumok. A mai város lakó emberek nem is gondolnák, milyen módon alakult olyanná az emberi környezet - településeink, úthálózatunk, hegyeink-völgyeink, amilyennek ma ismerjük. A henley-i River and Rowing Museum, a londoni Canal Museum és a mi Duna Múzeumunk ilyen. Tanulni az angol múzeumoktól sokat lehet. Hogy mennyit sikerült, azt majd reméljük minden olvasó ellenőrzi majd, mikor ellátogat a reményeink szerint 2001-ben megnyíló esztergomi új állandó kiállításra.

Kaján Imre